

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

TÜSİAD
YÖNETİM KURULU BAŞKANI
ÖMER SABANCI'NIN
“CUMHURİYET İLKELERİ IŞIĞINDA
AVRUPA BİRLİĞİ” KONFERANSI
KONUŞMASI

27 Ekim 2004
Galatasaray Üniversitesi

TÜSİAD AVRUPA SANAYİ VE İŞVERENLER KONFEDERASYONLARI BİRLİĞİ (UNICE) ÜYESİDİR.

İstanbul : Meşrutiyet Cad. No: 74 Tepebaşı 34420 İstanbul - Türkiye
Ankara : İrmak Cad. No: 3994 Gaziosmanpaşa 06700 Ankara - Türkiye
Brüksel : 13, Avenue des Gaulois, 1040 Brussels-Belgium
Washington D.C. : 1250 24th Street, Washington D.C. 20037 - USA
Berlin : Märkisches Ufer, 28 10179 Berlin-Mitte - Germany
Paris : 12, Rue Godot de Maunoy 75009 Paris - France

Tel: (90-212) 249 19 29	Faks: (90-212) 249 13 50	e-mail: tusiad@tusiad.org
Tel: (90-312) 468 10 11	Faks: (90-312) 428 86 76	e-mail: ankoffice@tusiad.org
Tel: (32-2) 736 40 47	Faks: (32-2) 736 39 93	e-mail: bsloffice@tusiad.org
Tel: (1-202) 776 77 70	Faks: (1-202) 776 77 71	e-mail: usoffice@tusiad-us.org
Tel: (49-30) 28 878 6300	Faks: (49-30) 28 878 6399	e-mail: info@tusiad-de.org
Tel: (33-1) 426 516 40	Faks: (33-1) 426 516 99	e-mail: satan@tusiad.org

web: www.tusiad.org

Değerli konuklar, hepinizi şahsım ve TÜSİAD adına saygıyla selamlıyorum.

Konuşmamın ilk bölümünde ülkemizin AB ile bütünleşme sürecinin ekonomik boyutuna değinip, arkasından AB Komisyonu tarafından yayınlanan İlerleme Raporu hakkındaki değerlendirmelerimizi yansıtmak istiyorum.

Bildiğiniz gibi Türkiye-AB ilişkileri, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran 1957 tarihli Roma Anlaşması'nın hemen sonrasında 31 Temmuz 1959'da Türkiye'nin Topluluk'a Ortaklık Anlaşması için başvurusu ile başladı. 12 Eylül 1963'te aramızda Ankara Anlaşması imzalandı ve ilişkilerin "Hazırlık-Geçiş ve Son dönem" olmak üzere 3 dönemde gelişmesi öngörüldü. İlişkilerin üçüncü dönemi Avrupa Topluluğu-Türkiye Ortaklık Konseyi'nin 1/95 sayılı kararı olan Gümrük Birliği'nin son dönemi ile birlikte başladı.

Ankara Anlaşması, "üyelik öncesi bir ortaklık" ve aynı zamanda da "gelişme amaçlı bir ortaklık" olarak yapılandırıldı. Türkiye, gümrük birliği marifetiyle Topluluk'a tam üye olma isteğini ortaya koydu ve 40 yılı aşkın süredir "Ortaklık" ilişkisinde olduğu AB'ye üyelik yolunda önemli yol aldı. Kararlılığının ve azminin bir sonucu olarak Türkiye, Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nde aday ülke statüsünü kazandı.

Gümrük Birliği sürecinde Türkiye'nin kazanımları teknik donanım ile sınırlı kalmadı, sanayimiz gelişti ve rekabet gücümüz arttı. Türkiye'nin dış ticaret hacminin yaklaşık % 50'sini AB ile olan ticareti oluşturuyor. Türkiye halen AB'nin 6. büyük tüketim pazarı ve 7. büyük tedarikçisi konumunda bulunuyor.

Bu bağlamda, ekonomik ve ticari ilişkilerin dünyada büyük bir hızla bütünleşme sürecine girdiği bu yüzyılda, dünyanın en büyük ve en derin ekonomik bütünleşme modeli olan AB ile gerçekleştirilen Gümrük Birliği, esas olarak Türkiye'nin liberal ekonomi kurallarına uyum sağlamasına yardımcı oldu.

Gümrük Birliği konusunda gerek Türkiye'nin gerekse AB tarafının karşılıklı olarak yerine getirmesi gereken yükümlülükleri henüz tamamlanamadı. Ancak 1995'ten bu yana Türkiye'de gelişen süreç, ekonomik liberalleşme ile demokratikleşme arasında ayrılmaz bir bağ olduğunu ortaya koydu.

TÜSİAD, kurulduğu 1971 yılından 1980'lerin ikinci yarısına kadar çalışmalarını daha çok ekonomi alanında sürdürerek Türkiye'nin serbest piyasa ekonomisi rejimini benimsemesinde öncü bir rol üstlendi. 80'lerin ikinci yarısı, siyasal istikrarsızlığın, ekonomik ve sosyal gelişmenin önündeki en önemli engellerden biri olduğunun belirginleştiği bir dönem oldu. Türkiye'de serbest piyasa ekonomisinin kalıcılığının, ancak toplumsal uzlaşma için diyalog kanalları olan, mümkün olan en geniş katılımlı, çoğulcu demokratik bir siyasal yapı içinde sağlanabileceğini gördük. Böylece dikkatler Türkiye'nin tarihinden, kurumsal yapılarından, siyaset kültüründen kaynaklanan, ülkede ekonomik ve siyasal demokrasinin gelişmesini yavaşlatan etkenler üzerinde yoğunlaştı.

Bu çerçevede TÜSİAD, 1997 yılında "Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifleri" başlıklı bir rapor yayımlayarak demokratikleşme sorunlarını ve çözümlerini "Siyasal Sistem", "İnsan Hakları" ve "Hukuk Devleti" başlıkları altında, somut mevzuat değişikliği önerileri olarak hükümetin ve kamuoyunun dikkatine sundu. Rapor, Türk özel sektörünün evrensel standartlarda bir demokrasi arayışının en somut irade belgesi olarak algılandı ve gerek yurt içinde gerekse ABD ve Avrupa Birliği siyasi ve idari çevrelerinde etkili oldu.

TÜSİAD, demokratikleşme ile ilgili çalışmalarını giderek Avrupa Birliği tam üyeliği için müzakerelere başlamamızın ön şartı olan Kopenhag siyasi kriterlerine odakladı ve kriterlere uyum yolunda varılan noktayı değerlendiren raporlarını hem yurt içinde hükümetin ve kamuoyunun hem de yurt dışında AB organlarının ve Avrupa özel sektörünün dikkatine getirmeyi sürdürdü.

Sayın Konuklar,

Şimdi Türkiye'nin AB üyeliği için müzakerelere başlamasının ekonomik açıdan etkilerine değinmek istiyorum.

Makroekonomik istikrarı sağlamış bir Türkiye'ye AB üyeliğinin getirisi de yüksek olacaktır. AB üyeliği, üye olan ülkelerin ekonomileri üzerinde hızla olumlu etki göstermekte. Ekonomileri diğer Avrupa ülkelerine oranla daha az gelişmiş olan bazı ülkeler, AB üyesi olduktan sonra ekonomik açıdan büyük gelişme kaydetmişlerdir. Bu gelişme, milli gelirden kişi başına düşen paya bakarak izlenebiliyor. 1980'den 2000 yılına kadar olan 20 yıllık zaman diliminde İspanya, kişi başına milli gelirini 3 katından fazla artırdı. Aynı şekilde Portekiz'in artışı 4 kat, komşumuz Yunanistan'ın ki ise 3 kat oldu. Türkiye ise bu 20 yıllık dönemde, diğer ülkelere zaten oldukça düşük olan kişi başına düşen milli gelirini ancak iki katına çıkarabildi.

AB üyeliği, yıllardır çekemediğimiz yabancı yatırım miktarını artıracaktır. Ekonominin büyümesinde ve büyüme hızının artmasında rol oynayan doğrudan yatırımlar konusunda, Türkiye'nin benzersiz coğrafi konumu, nitelikli iş gücü, dinamik ekonomisi ve liberal mevzuatı ile zaten varolan uygun yatırım ortamının daha da geliştirilmesi yönünde çok yönlü tanıtım ve teşvik faaliyetleri gerçekleştiriliyor.

AB üyeliği, üye olan ülkelere yabancı sermaye akışının gözle görülür miktarda artmasına ön ayak oluyor. Bu konuda biraz daha ayrıntıya girecek olursak, bir ülke için AB üyesi olmanın da ötesinde üye adaylığının elde edilmesi ve üyelik müzakerelerine başlanması o ülkenin ekonomik göstergelerine olumlu yansıyor. Söz konusu ülkelerin ekonomik büyüme oranları ve gelir düzeyleri geçmiş dönemleri ile karşılaştırılamayacak bir şekilde yükseliyor. Gerek Güney Avrupa, gerekse Doğu Avrupa ülkelerinin ekonomik göstergeleri bu konuda zengin kanıtlarla dolu. AB fonlarından yararlanan ve önemli miktarda doğrudan yatırım alan bu ülkelerle karşılaştığımızda, ülkemiz ağır bir iç ve dış borçlanma gerçekleştirmiş olmasına karşın, çok yetersiz bir büyüme performansı sergiliyor. 1986 ve 1998 yılları arasında ülkemizdeki yaşam standardı AB ortalamasının yüzde 30'unda kalırken, aynı dönemde söz konusu rakam Yunanistan için yüzde 66, Portekiz için yüzde 74 ve İspanya için yüzde 81 oldu. Hesaplamalarımıza göre Türkiye, önümüzdeki on yıl kişi başına milli gelirini yüzde 5 arttırdığı takdirde 800 milyar Euroluk bir ekonomik güce ulaşacaktır. Böylece, satın alma gücü paritesine göre 10,000 Euro ile AB'nin ortalama hayat standardının yüzde 55'i yakalanabilir.

Bu çerçevede, Türkiye'nin AB ile üyelik müzakereleri başlayınca, satın alma gücü paritesi ile her yıl GSMH'nin yaklaşık %2'si kadar doğrudan yabancı sermaye girişi mümkün olacak. Bu durumda üyelik sürecinin devam etmesi, istikrarın korunması halinde çok önemli aşamalar kaydedebileceğiz. Büyük sıkıntılar sonucu gerçekleştirilenlerin meyveleri alınmaya başladıkça hükümet de reformları sürdürme azmini koruyacaktır. Brüksel merkezli CEPS adlı bir düşünce kuruluşunun raporuna göre müzakerelerin başlamasından iki yıl kadar sonra Türkiye 7 ila 10 milyar dolarlık doğrudan yabancı sermaye çekebilecek bir potansiyele sahiptir.

Türkiye'nin AB'ye üyeliği, her iki tarafın da kazançlı çıkacağı bir çözümdür. Türkiye'nin ekonomisi, Irak savaşı ve beraberindeki ekonomik krizlere karşın, 2004'ün ilk altı ayında %13,5'luk bir büyüme ile dünyada en ön sıralarda yer almıştır. Türkiye, geniş iç pazarı ile AB'nin ekonomik yapısına yeni bir dinamizm kazandıracak ve her iki tarafın karşılıklı rekabeti ekonomik büyümeye olumlu etkide bulunacaktır. Sadece sınai ürünlerde değil, tarım, hizmetler ve kamu alımlarında da gündeme gelecek olan karşılıklı serbestleşme her iki tarafın firmalarına yeni iş olanakları, dolayısıyla istihdam sağlayacak, ayrıca yabancı sermaye yatırımlarının oranı artacaktır.

Yine aynı süreç sayesinde Türkiye'nin kurumsal ve düzenleyici yapıları uluslararası standartlara uygun hale getirilmiştir. İhalelerde şeffaflık ve etkinlik konularının ön plana çıkması bu süreçle bağlantılıdır. İlerleme Raporu şu gözlemde bulunuyor: "Türkiye işleyen bir piyasa ekonomisi kurma yolunda özellikle de makro dengesizliklerini azaltarak daha da mesafe kaydetti. İstikrar programına sıkıca sarıldığı ve yapısal reformlarına kararlılıkla devam ettiği taktirde, Birlik içindeki rekabet

baskılarına ve piyasa güçlerine de dayanabilecektir.” Bunun ötesinde Komisyon, “Türkiye’nin Birliğe ekonomik etkisinin” küçük ancak önemsiz olmayan boyutta “olumlu” olacağını da belirtmiş.

Türkiye, sadece kendi ekonomik potansiyeliyle değil, yer aldığı stratejik coğrafyayla da AB ekonomisine katkı sağlayacak. Türkiye, doğuyu Avrupa’ya bağlayan ve giderek önem kazanan enerji, ulaştırma, iletişim şebekelerinin kilit noktasındadır. Türkiye, Orta Asya, Karadeniz Ekonomik İşbirliği ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ülkeleriyle kapsamlı ticari ilişkiler geliştirdi. Türkiye bu sayede, AB’nin bu pazarlara açılmasına ve Avrupa ekonomisi için hayati önem taşıyan hammadde ve girdilerin teminine katkı sağlayacak.

Bunun yanında AB ülkelerinde yerleşik Türk girişimci gücü, sahip olduğu 80 binin üzerinde işyeriyle, daha şimdiden on binlerce Avrupalıya istihdam sağlayacak ekonomik güce ulaşmıştır. Nüfusu ciddi bir yaşlanma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan AB ülkelerine karşılık, Türkiye dinamik ve genç bir nüfusa sahiptir. Türkiye nüfusunun yaş ortalaması 27 olup, nüfusun % 70’i 35 yaşın altındadır. Bu bakımdan, Türkiye’nin tam üyeliği, AB’nin demografik yapısını olumlu yönde değiştirecektir.

Konuşmamın son bölümünü Türkiye’nin niye AB’ye üye olması gerektiğini konusuna ayırmak istiyorum.

Sizlerin de çok iyi bildiğiniz gibi, I. Dünya Savaşı, dünyada imparatorluklar döneminin sonu oldu. Yıkılan imparatorlukların yerini ulus devletler aldı. Osmanlı imparatorluğu yerine de Atatürk’ün önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. Aradan geçen yüz yıldan sonra ise, bu kez de ulus devletler, egemenlik haklarını ulusüstü otoritelere devretmeye başladılar. Mal, hizmet ve sermaye akımlarının liberalleştiği günümüzde uluslararası ticarete giderek ulus devletlerin bağımsız politika belirleme dönemi kapandı. Dünya Ticaret Örgütü ülkeler arası ekonomik ilişkilerin düzenlenmesinde artan bir rol oynamaya başladı. Bu küreselleşme çağında, ülkeler dünya rekabetinde var olma mücadelesinde ekonomik entegrasyon çabaları içine girdiler. Bugün Amerika’da NAFTA, Avrupa’da Avrupa Birliği, Uzak Doğu’da ASEAN başta olmak üzere farklı yoğunluklarda ekonomik bütünleşme hareketleri bugünün ve geleceğin dünyasına damgasını vuruyor. Bu ekonomik bloklaşma hareketlerinin dışında kalan ülkeler izolasyon tehdidi altında kalıyor. Ülkelerin demokratikleşme sürecinin yeterince derinleşmediği durumlarda, bu izolasyon sadece ekonomik boyutla da sınırlı kalmayabiliyor.

Avrupa Birliği, bu bütünleşme çabaları arasında, ekonomik birliğin de ötesine giden en kapsamlısı. Avrupa’daki ülkeler 1920’lerin otoriter ve otarşik devlet modelinden piyasa ekonomisi, serbest dış ticaret, çoğulcu ve katılımcı demokrasi, bireysel hak ve özgürlükler temeli üzerinde yapılanmış devlet modelini benimsediler. Avrupa Birliğini oluşturan bu değerler aynı zamanda günümüzün modern toplum anlayışının da temeli. Yüzyıllardan bu yana Avrupa’nın bir parçası olan Türkiye’nin de, çağımızın bu en ileri ve en kapsamlı ekonomik ve siyasi birliğine katılması, Atatürk’ün açtığı modernleşme yolunda çok önemli bir aşama oluşturacak.

AB üyeliği, ekonomi politikalarımızı, ekonominin yapısal bozukluklarının ürettiği sorunlara çare yetiştirmekten, riskleri kontrol altına almaya çalışmaktan daha öteye taşıyan bir vizyondur. 70 milyonu aşkın nüfusu, her gün işsizler ordusuna katılan binlerce genci, gelişmiş ülkeler arasında yer alma idealleri ile Türkiye, hızlı, istikrarlı, sürdürülebilir bir büyüme çizgisini yakalamak zorunda. Bu yeni vizyon, cesaretle gerçekleştirilecek değişimi bize sunmakta. Türkiye, vatandaşına en temel haklarını gelişmiş ülkeler seviyesinde kullanma imkanını sağladığında, siyasi kültürünü geliştirdiğinde, ekonomisini güçlendirdiğinde, doğal olarak bölgede daha fazla söz sahibi olacaktır. Türkiye’nin “muasır medeniyetler” arasında yer alması için bugün izlenecek yol bu olmalıdır.

Bildiğiniz gibi, 6 Ekim’de açıklanan Avrupa Komisyonu’nun İlerleme, Tavsiye ve Etki Raporları’nda Türkiye’nin Kopenhag siyasi kriterlerini yeterli düzeyde karşıladığı ve bu doğrultuda müzakerelere başlanması tavsiye edildi.

Konuşmamın bu bölümünde İlerleme Raporu ile ilgili düşüncelerimizi sizlere aktarmak istiyorum.

Öncelikle, Türkiye-AB ilişkilerini 40 yılı aşan bir süreç olarak görmek ve bu süreçteki her ileri adımı da çağımızın en önemli ulus üstü oluşumu olan AB karşısında ülkemizin kurumsal bir kazanımı olarak değerlendirmek gerekiyor. Dolayısıyla, sürece, hükümetlerin kısa dönemli yaklaşımlarından bağımsız olarak uzun dönemli ve bağlayıcı metinlerle destekli devlet politikaları çerçevesinde bakmak gerek. Bu açıdan ele aldığımızda ülkemiz, 1999 AB Helsinki Zirvesi'nde diğer aday ülkelerle eşit muamele hakkı elde etmiştir. AB Komisyonu'nun ülkemiz için yayınladığı Ekim 2004 İlerleme Raporu da ülkemizin katılım müzakerelerine başlayabilmek için siyasi kriterler koşulunu yeterli düzeyde yerine getirdiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, ülkemiz adaylık sürecinde yeni ve geriye çevrilemez bir aşama kaydetmiştir.

Raporun sürece farklı perspektiflerden bakan kesimlerin beklentilerini tatmin edebilmek kaygısı ile yazıldığı göze çarpıyor. Türk iş dünyası olarak, raporu iyimser bir açıdan değerlendirmek ve raporun içeriği hakkında kamuoyunda gündeme gelen bazı kaygılar hakkındaki görüşlerimi şu şekilde özetlemek istiyorum.

Rapor, Türkiye'nin siyasi kriterleri müzakerelere başlamak için yeterli düzeyde yerine getirdiğini belirtmekle birlikte, üç ayaklı bir müzakere stratejisi kapsamında, ülkemizdeki reform sürecinin dinamik tutulması gerektiğini ve bundan da önemlisi reform sürecindeki ilerlemelerin müzakerelerin de gidişatını belirleyeceğini vurguluyor. Dolayısıyla siyasi kriterlerin yerine getirilmiş olduğunun açıklanmış olmasının, siyasi reform sürecini ataletle sevk etmesinin önü kesiliyor. AB sürecinin ülkemizin demokratikleşmesi sürecine sağladığı katkıları düşünerek olursak bunun oldukça önemsenmesi gereken bir adım olduğunu dikkate almalıyız. Müzakerelerin AB Konseyi'nde nitelikli çoğunluk ile askıya alınmasının ise ancak ülkemizde rejim sorunu benzeri bir gelişme nedeniyle gündeme gelebileceği ise yeterince açıktır. Yine de bu kararın oybirliği ile alınabilir olması ülkemiz açısından tabii ki tercih edilebilir bir durum olurdu.

Müzakerelerin başlatılması ile ilgili olarak resmi kararın ortaya çıkması ile birlikte AB Komisyonu bir tarama sürecini başlatmayı istemektedir. Söz konusu tarama süreci, müzakerelerin fiili olarak başlayacağı aşamada gündeme gelecek sorunları önceden belirleme şansını vermesi nedeniyle, kamuoyunda gündeme geliş biçiminin aksine olumlu bir unsur olarak değerlendirilmelidir.

Sürecin ikinci ayağı olan müzakerelerin yürütülmesi ile ilgili olarak, Türkiye'ye özünde diğer aday ülkelerden farklı muamele edildiği kaygılarını abartılı buluyorum. Bu kaygıların, raporda bazı kritik konularda AB içindeki Türkiye'nin üyeliğine karşı olan kesimlerin de açıkça karşı çıkamayacağı bir ifade tarzı kullanılmasından ve bazı hususların altının daha kalın şekilde çizilmesinden ileri geldiğini düşünüyorum. Ekonomik içerikli başlıklarda AB standartlarına uygun bir piyasa ekonomisine sahip olmadan müzakere yürütmemiz zaten anlamsız olur, AB'ye üyelik sürecini genel bir liberalleşme sürecinin bir parçası olarak görüyorsak bunu kabullenmemiz son derece normal.

Bunun ötesinde Türk işgücünün AB içinde serbest dolaşımının kalıcı olarak engellenmesi hükmünün ise, Roma Anlaşması'nın dayandığı dört temel özgürlükten birini açıkça çiğneyecek olması nedeniyle, AB hukuk sistemi içinde geçerli olması mümkün değildir. Bu ifade, ancak, sadece olağanüstü durumlarda, işgücü piyasalarında ciddi bir dengesizlik algılayan ulusal hükümetlere geçici önlem alma hakkı vermelidir.

Çeşitli başlıklarda da geçiş dönemlerinin öngörülmesi sürecin doğasıdır. Son genişleme sırasında da Doğu Avrupa ülkeleri ile bu tür düzenlemeler yapıldı. Müzakere sürecinde biz AB üyeliğinin sağlayacağı bazı haklardan yararlanmaktan belli süreler için vazgeçeceksek, karşılığında AB ile bütünüyle serbestleşmeye hazır olmayan sektörlerimiz ve çeşitli başlıklar için belli geçiş dönemleri alacağız. AB ile müzakere zaten bunun ötesinde bir şey değildir.

AB'nin tarım ve bölgesel fonlarından destek almak konusundaki kısıtlayıcı ifadelerin de esas olarak AB ortalamasının bugün için altında olmaları nedeniyle bu haklardan yararlanan bazı ülkelerin,

Türkiye'nin AB üyeliği sonrasında AB ortalamasının üstünde kalarak bu haklardan yararlanamayacak olmaları nedeniyle kaleme alındığını, asıl amacın bu ülkelerden gelebilecek itirazlara set çekmek olduğunu düşünüyorum. Öte yandan AB'nin 2014 sonrası mali perspektifinde Türkiye'nin önemli bir yer tutması hususuna da müzakere sürecinde yer vermemiz gerekeceği açıktır. Ancak teknik yönü ağır basan müzakerelerin yürütülmesinin, kararların oybirliği ile alınmasını gerektiren hükümetlerarası bir konferansa bırakılmasının süreci gereksiz şekilde siyasallaştırabileceği bir gerçektir. Türkiye, süreci olumsuz etkileyebilecek bu kritik konuda büyük ülke olmanın ağırlığını müzakerelerde hissettirmelidir

Sürecin üçüncü ayağı ile ilgili olarak da AB ile Türkiye arasında oluşturulması planlanan kültürel ve siyasi diyalogu, AB üyelik perspektifine bir alternatif değil, Türkiye'nin üyeliğini henüz benimsememiş olan Avrupa kamuoylarını üyelik sürecine düşünsel olarak hazırlama olarak değerlendirmek daha sağlıklı olur. Müzakere sürecinin ucu açık olması konusu da yine AB içindeki Türkiye karşıtlarını yatıştırma amacını güdüyor, öte yandan bu kesimlerin önümüzdeki dönemde daha etkin siyasal konumlara gelmeleri halinde müzakere sürecinin olumsuz etkilenmesi riski de yok değildir. Ancak, AB gibi ciddi bir kuruluşun, bünyesine almayacağı bir ülke ile katılım müzakeresi yapacağını düşünmek de doğru olmaz.

Sonuç olarak müzakere süreci, gerek ülkemizdeki ekonomik ve siyasal reform süreci gerekse AB üyesi ülkelerdeki siyasal gelişmeler doğrultusunda şekillenecektir. Biz üzerimize düşeni yaptığımız ve müzakere sürecinde rasyonel ve gerçekçi bir tutum takındığımız takdirde avantajlı konumda olacağız. Süreç duygusallıktan uzak, sabırlı ve sağduyulu olmayı gerektiriyor.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyor, hepimizi bir kez daha saygıyla selamlıyorum.